

Харківська А.А., м. Харків, Україна

РЕФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ВИМОГАМИ- НОВА ПАРАДИГМА ОСВІТИ

У Програмі розвитку вищої освіти в Україні визначаються стратегічні цілі, які тісно пов'язані з проблемами сучасного суспільства, включаючи подолання соціально-економічної та духовної кризи, забезпечення високої якості життя народу та національної безпеки. Особливо підкреслюється, що система освіти покликана забезпечити історичну наступність поколінь, збереження, трансляцію та розвиток національної культури.

«На сьогодні передбачається реалізація пріоритетних завдань з модернізації структури вищої освіти України, які є надзвичайно важливими для її подальшого розвитку.

Найголовнішим із них є забезпечення якості вищої освіти України, гармонійний розвиток особистості студента, формування не тільки компетентних фахівців, а й високодуховних молодих людей, патріотів України.

Модернізація структури вищої освіти України вимагає змін у системі законодавчого і нормативно-правового регулювання вищої освіти з урахуванням вимог європейської системи стандартів та сертифікації, які сприятимуть розвитку національних культурних цінностей, демократії та гуманізму як основних чинників функціонування громадянського суспільства»[1].

Педагогічна наука та практика в руслі освітніх реформ особливу увагу приділяє взаємозв'язку культури, суспільства та освітньої діяльності. Взаємодія освіти і культури повинна сприйматися як норма, визначена самим поняттям культури. Питання полягає в тому, як перевести освіту на вищий рівень культури, який, по-перше, сприймається як рівень високої якості, відкритості, різноманітності, креативності, культуроємкості й продуктивності, по-друге, розглядається лише як мультикультурний та полісистемний. Якість освіти залежить від такого важливого показника, як культура освітнього середовища, що організовується педагогом разом з учнем.

Українська вища школа сьогодні стоїть на шляху перетворень, які прискорять інтеграцію нашої держави до Європейського освітнього простору. Для цього треба вирішити низку проблем, пов'язаних з мобільністю, неперервністю, підвищенням якості освіти, контролем та відновленням духовних орієнтирів освіти.

У ході Болонських перетворень, які сприймаються у наш час в Україні як програма розвитку вищих навчальних закладів, розрахована на найближчу перспективу, важливим інструментом розуміння того, що відбувається для академічного співтовариства та вузівської адміністрації є панорама сучасного стану реалізації реформ в українських та зарубіжних вищих навчальних закладів. Одним із кроків по створенню такої панорами є розробка нових навчальних планів[2].

Для реалізації навчального процесу на основі кредитно-модульної системи в Харківському гуманітарно-педагогічному інституті використовуються три форми навчального плану по кожному напрямку (спеціальності):

1. Типовий навчальний план - формується на основі базового (стабільного), та розрахований на весь навчальний процес в цілому у відповідності з Державними стандартами.
2. Індивідуальний навчальний план – відрізняється для кожного студента та визначає індивідуальну освітню траєкторію студента.

3. Робочий (річний) навчальний план – для формування щорічного графіка навчального процесу та розрахунку трудомісткості навчальної роботи викладачів.

1. Типовий план включає наступні групи дисциплін:

- обов'язкові, послідовні (а);
- обов'язкові, непослідовні (б);
- на вибір (в).

Будь-яка загальноосвітня, загальнопрофесійна або спеціальна дисципліна може бути або (а) обов'язковою та включеною до строго послідовного ряду, або (б) обов'язковою, але вибраною в будь-якому семестрі.

2. Кожний студент самостійно або з допомогою куратора складає свій індивідуальний річний навчальний план[3] на основі типового, виходячи з того, що в процесі навчання він має набрати задану кількість кредитів (60). Йому надається можливість ознайомитися з описами курсів, видами навчальних занять і консультаціями з викладачем. Індивідуальний навчальний план кожного студента узгоджується з куратором групи та деканом факультету і передається до деканату. Якщо студент не узгоджує свій індивідуальний план, він має право займатися за типовим навчальним планом.

Орієнтовна структура індивідуального навчального плану студента

Курс	Назва навчальної дисципліни	Кількість кредитів	Кількість годин						Вид індивідуального завдання	Форма підсумкового контролю		
			Загальна	Аудиторних			Індивідуальна робота	Самостійна		Практика		
				Лекції	Практичних	Лабораторних						

3. Щорічний робочий план складається в деканаті факультету на основі передуючого типового робочого плану, який відповідає базовому плану та прийнятій у традиційній системі організації навчального процесу, з урахуванням аналізу індивідуальних планів студентів даного напрямку (спеціальності). Робочий план узгоджується проректором по навчальній роботі. Збірники робочих планів щорічно видаються і зберігаються в деканатах факультетів, у першого проректора, в Освітньому управлінні.

Нормативна кількість залікових одиниць, наприклад, для підготовки бакалавра становить 240 кредитів, на один навчальний рік припадає 60 кредитів.

Кредит – European Credit Transfer System (ECTS) – фактично означає залік, довідку про проходження того чи іншого курсу в навчальному закладі. Кредит пов'язаний з досягненням певних результатів у навчанні за певний час. Фактично кредит визначає кількість трудовитрат викладача і студента для досягнення освітнього стандарту, що вимагається. Кредит включає в себе години, що надаються не тільки для аудиторної, але і самостійної роботи студента[3].

Орієнтовний календарний розподіл залікових кредитів (годин)

Кількість залікових кредитів	Загальна підготовка бакалавра		240
	На один навчальний рік		60
Кількість годин	Загальна підготовка бакалавра	Загальна	8640
		Аудиторних	4320 ± 10%
		Індивідуальна та самостійна робота	4320 ± 10%
	На навчальний рік	Загальна	2160
		Аудиторних	1080 ± 10%
		Індивідуальна та самостійна робота	1080 ± 10%
	На навчальний тиждень	Загальна	54
		Аудиторних	30 ± 10%
		Індивідуальна та самостійна робота	24 ± 10%

Кредити або кількість кредитних одиниць – це, головним чином, числовий показник, що присвоюється окремому навчальному курсу і визначає його вклад до загального навчального навантаження студентів. Іншими словами, кредитна система потрібна для того, щоб визначити об'єм навчального навантаження і часові витрати, необхідні для засвоєння того чи іншого курсу або навчальної програми в цілому. Це - одиниця виміру витрат студента на навчальний процес: враховується час, витрачений на вивчення курсу, його складність, профільність та інше. Український освітній стандарт по кожній спеціальності складається з кількох блоків дисциплін: гуманітарних та соціально-економічних, загальнопрофесійних, спеціальних, природничонаукових. У кожному з цих блоків є обов'язкові курси, а також курси, які обирає сам студент. Кожен курс «коштує» один або декілька кредитів. За рік навчання студент повинен набрати не менше 60 кредитів. Один кредит складає 36 годин навчального часу, який складається з декількох елементів:

- 1) аудиторного навантаження, яке займає приблизно 50% загального об'єму навчального часу;
- 2) часу, що відводиться на самостійну роботу студента (50% від загального об'єму навчального часу):
 - на кожну лекційну годину має припадати приблизно 0,5 години самостійної роботи; на кожну годину практичних або лабораторних занять – 1 година самостійної роботи студента;
 - часу, необхідного на читання літератури, рекомендованої курсом, та складання конспектів;
 - часу, необхідного для підготовки письмових робіт;
 - часу, необхідного для підготовки до екзаменів.

Звичайно, передбачення про існування такої стандартної технології носить багато в чому умовний характер. Насправді, об'єми навчання, які засвоюються студентами в одиницю часу у конкретних вищих навчальних закладах, можуть значно відрізнятися; те ж саме можна сказати і про врахування (зарахування) дисциплін при переході із ВНЗ до ВНЗ при традиційних академічних довідках із указанням «трудоємкості» у годинах[5].

У нашому навчальному закладі ми намагаємося, щоб навчальний день студента становив не більше 9 академічних годин, а навчальний тиждень – не більше 54 академічних годин (як правило, 30 годин становлять аудиторні заняття, 9 – індивідуальна робота викладача зі студентами, 15 годин – самостійна робота студентів).

При розрахунках трудомісткості основних освітніх програм вищої професійної освіти (ВПО) у залікових одиницях необхідно враховувати наступне:

1. Залікова одиниця відповідає 36 академічним годинам загальної трудомісткості тривалістю по 45 хвилин.
2. Розрахунок трудомісткості дисципліни у залікових одиницях ведеться, виходячи з поділу її трудомісткості в академічних годинах на 36 з округленням до 0,5 по встановленим правилам. Залік по дисципліні і трудомісткість курсових проектів (робіт) входять до загальної трудомісткості дисципліни у залікових одиницях.

Залікові одиниці (кредити) складаються з модулів[2]. Модуль – частина дисципліни або дисципліна в цілому. Модуль складає цілісне уявлення про певну предметну область та дозволяє напрацювати певні компетенції, котрі студент повинен продемонструвати по завершенні засвоєння даного модуля. Модуль визначається не темою, а досягненням освітнього результату студентом. Кількість модулів у семестрі визначається у відповідності з тим, яких результатів повинен досягнути студент за семестр.

Оцінка навчальних результатів відбувається за допомогою бально-рейтингової системи оцінювання. Ця система дозволяє побачити та оцінити ефективність працездатності студента в процесі засвоєння курсу.

Бально-рейтингова система оцінювання потребує розробки чітких критеріїв досягнення тих чи інших освітніх стандартів, що описуються на мові умінь (ключових та спеціальних компетенцій).

Орієнтовна структура навчальної дисципліни (курсу)

Модуль I	Лекції Практичні (семінарські, лабораторні) Індивідуальна робота Самостійна робота студентів Тести
Модуль II	Лекції Практичні (семінарські, лабораторні) Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) Тести Самостійна робота студентів Робота з додатковою літературою

До залікового кредиту можуть входити окремі або всі перераховані модулі навчальної діяльності студента.

Бально-рейтингова система

За шкалою ECTS	За шкалою інституту	За національною шкалою (як приклад)	
		Екзамен	Залік
A	96-100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	90-95 (дуже добре)	5 (відмінно)	
C	75-89 (добре)	4 (добре)	
D	65-74 (задовільно)	3 (задовільно)	

E	60-64 (достатньо)	3 (достатньо)	
FX	35-59 (незадовільно - з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно - з можливістю повторного складання)	Не зараховано
F	0-34 (незадовільно - з обов'язковим повторним курсом)	2 (незадовільно - з обов'язковим повторним курсом)	

Бально-рейтингова система оцінювання (БРС) передбачає повну забезпеченість навчального процесу методичними матеріалами. Для кожної спеціальності на факультеті підготовані:

- тематичні програми по кожній дисципліні (вказується трудоємкість у кредитах); мета засвоєння даної дисципліни; взаємозв'язок з іншими дисциплінами;
- список загальних і спеціальних компетенцій, які студент повинен засвоїти по кожній дисципліні;
- матеріали для аудиторної роботи по кожній дисципліні: тексти лекцій (у т.ч. в електронному вигляді), програми та плани семінарських, практичних занять;
- матеріали для самостійної роботи студентів: набори текстів домашніх завдань, матеріали самоконтролю по кожній дисципліні, типові моделі рефератів, курсових робіт та критерії їх оцінювання, навчальні електронні матеріали в електронній бібліотеці інституту;
- матеріали для контролю знань, письмові контрольні завдання, письмові та електронні тести, екзаменаційні білети по кожній дисципліні;
- матеріали для роботи в період проходження різних видів практики: плани та програми проведення практик, форми звітної документації.

Контроль засвоєння студентом кожної дисципліни здійснюється в рамках бально-рейтингових систем, що включають контрольні точки та підсумкову атестацію.

- Контрольні точки:
 - контрольні роботи;
 - тестування (письмове або комп'ютерне) по розділам;
 - звіт по курсовим роботам;
 - «захист» практикумів.
- Підсумкова атестація:
 - підсумкове тестування по дисципліні;
 - іспит (письмовий або усний);
 - залік.

Інститут розробляє загальні схеми для груп спеціальностей, а факультети та кафедри – конкретні схеми та положення про БРС по кожній дисципліні (із розбивкою на трудоємкості, виміряні в залікових одиницях для кожного етапу рубіжного контролю знань).

За результатами підсумкової атестації студенту виставляються:

- оцінка за шкалою ECTS (літера A, B, C, D, E, FX, F);
- диференційована оцінка за 100бальною системою, що характеризує якість засвоєння студентом знань, умінь, навичок в рамках даної дисципліни;
- оцінка за національною шкалою (відмінно, добре, задовільно).

За результатами рубіжного та поточного контролю факультет складає академічні рейтинги студентів. Високий рейтинг дозволяє студенту отримати академічні пільги та переваги (підвищену стипендію, безкоштовне навчання, премію та ін.).

Будь-який студент може отримати аргументовану інформацію про свій академічний рейтинг в деканаті факультету.

Висновок. Отже, навчальні плани при кредитно-модульній системі відрізняються гнучкістю, прозорістю та об'єктивністю, бо вони дають можливість встановлення чіткої індивідуальної траєкторії здобуття вищої освіти, в якій враховуються всі види робіт студента і всі його навчальні здобутки. Відповідно до вимог європейського співтовариства, система оцінювання кожної країни повинна бути сумісною з розробленою та запровадженою Європейською кредитно-модульною системою. Система кредитів дозволить ефективно працювати в рамках концепції «навчання впродовж життя», створити унікальну можливість для людини з точки зору її саморозвитку, самовдосконалення й утвердження на професійній ниві.

Список літератури:

1. Програма розвитку вищої освіти України «Основні засади розвитку вищої освіти України», ч.4-, 2008р, с. 75.
2. Мороз І.В. Кредитно-модульна система організації навчального процесу: довідник для студентів – К.: КОО «Освіта України», 2005.
3. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., СОКОЛ Є.І. Нове покоління навчальних планів в умовах входження України до Болонського процесу: Науково-методичні матеріали.- Харків: НТУ «ХП», 2006.
4. Наказ МОН №48 від 23.01.2004 р. «Про проведення педагогічного експерименту з впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу».
5. Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / за ред. В.Г. Кременя. – К.: Освіта, 2004.

Резюме

Харківська А.А.

РЕФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ВИМОГАМИ - НОВА ПАРАДИГМА ОСВІТИ

У статті аналізується нова парадигма, яку треба вирішувати вищим навчальним закладам для реалізації реформи освіти згідно з Болонською концепцією, а саме: реформування навчальних планів. Проводиться аналіз різних форм планів.

Ключові слова: якість освітніх послуг, автономія та соціальна відповідальність вищого навчального закладу.

Summary

Kharkivs'ka A.A.**THE BOLOGNIAN PROCESS AND QUALITY OF EDUCATION: AUTONOMY AND SOCIAL RESPONSIBILITY**

The article is dedicated to the problems of a new paradigm which has to be solved by higher educational establishments for realization of the educational reform according to the demands of the Bologian concept that implies determination and analysis of main trends in providing and realizing of the educational service quality and considering of a new approach to the notion of autonomy and social responsibility of the higher educational establishment.

Key words: educational service quality, autonomy and social responsibility of higher educational establishment.

Аннотация

Харьковская А.А.**РЕФОРМИРОВАНИЕ УЧЕБНЫХ ПЛАНОВ СОГЛАСНО ЕВРОПЕЙСКИХ ТРЕБОВАНИЙ – НОВАЯ ПАРАДИГМА ОБРАЗОВАНИЯ**

В статье анализируется новая парадигма, которую необходимо претворять в жизнь высшим учебным заведениям с целью реализации реформы образования согласно Болонской концепции, а именно: реформирование учебных планов. Проводится анализ различных форм планов.

Ключевые слова: качество образовательных услуг, автономия и социальная ответственность высшего учебного заведения.